

Література:

1. Лібанова Е. Бідність в Україні : діагноз поставлено – будемо лікувати? [Електронний ресурс] / Е. Лібанова. – Режим доступу : https://dt.ua/ECONOMICS/bidnist_v_ukrayini_diagnoz_postavleno__budemo_likuvati.html.
2. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу : [колект. моногр.] / [за ред. Е.М. Лібанової] ; Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М. В. Птухи Нац. акад. наук України. – Умань : [Вид. «Сочінський»], 2013. – 404 с.
3. Указ Президента України «Про стратегію подолання бідності» : (офіц. текст: за станом на 15 серпня 2001 року, № 637/2001) / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/637/2001>.
4. Фінансові важелі подолання бідності в Україні : монограф. [О. П. Кириленко, І. І. Білоус, Б. С. Малиняк та ін.] ; за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 432 с.
5. The Credit Suisse Research Institute: «Global Wealth Report – 2016» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/articles/news-and-expertise/the-global-wealth-report-2016-201611.html>.

Павлишина Оксана

ст. гр. ФУПОзм-21

Тернопільський національний економічний університет

pavlushunoksana150694@gmail.com

Науковий керівник – д.е.н., професор Кізіма Т.О.

ДОХОДИ ВІД САМОЗАЙНЯТОСТІ В СТРУКТУРІ СУКУПНИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Однією із важливих складових сектору домашніх господарств в Україні є підсектор самозайнятих осіб, тобто осіб, які працюють на себе. Відтак самостійно зайнятими працівниками вважають осіб, зайнятих індивідуальною трудовою діяльністю, яку вони здійснюють самостійно без залучення найманих працівників.

Самозайнятість – відносно нове явище у вітчизняній економіці, яке набуло значного поширення упродовж останніх років, що пов'язано насамперед із неспроможністю держави та окремих роботодавців забезпечити належну пропозицію робочих місць для працездатного населення.

Відповідно до статті 14 (зокрема, пунктів 14.1.226 і 14.1) Податкового кодексу України самозайнятою особою є фізична особа – підприємець або особа, яка провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така

особа не є працівником в межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності [1].

Незалежна професійна діяльність – це участь фізичної особи у науковій, літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності, діяльність лікарів, приватних нотаріусів, приватних виконавців, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою – підприємцем та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб [1].

В сучасних умовах для означення самозайнятих осіб часто використовують термін «фріланс». Проте «самозайнятість» і «фріланс» – це не слова-синоніми, хоча багато в чому ці поняття є схожими. Так, самозайнятими частіше називають підприємців, чий дохід визначається не заробітною платою, а підприємницькою діяльністю. А до фрілансерів зараховують насамперед незалежних професіоналів, які працюють у різних проектах переважно на гонорарній основі [2].

Як зазначають фахівці, в Україні в режимі самозайнятості працює близько 20% загальної кількості зайнятих, у той час як в Італії – 29,9%, Португалії – 28,7%, Іспанії – 25% [3, с. 90]. У США та Канаді самозайняті становлять 10-15% усіх працевлаштованих; у Греції, Туреччині, Мексиці таких 30% [2].

Серед основних причин поширення самозайнятості, як важливого джерела доходу домашніх господарств, науковці виокремлюють:

1) втрату робочого місця як основного джерела доходів внаслідок звільнення (скорочення);

2) нестачу необхідних коштів для підтримання належного рівня життя навіть за умови збереження робочого місця;

3) наявність заборгованостей по виплаті заробітної плати та соціальних трансфертів;

4) пошук більш стабільного і надійного джерела доходу з можливістю належної самореалізації тощо [4, с. 226].

Найпоширенішими видами самозайнятої діяльності в Україні є продаж сільськогосподарської продукції і різних товарів; випадкові заробітки; будівельні та ремонтні роботи у приватних осіб; перевезення власним автомобілем; переклади та друкування текстів; різні домашні ремесла та народні промисли (гончарство, ткацтво, рукоділля, художня обробка шкіри, деревообробка, бджільництво тощо); репетиторство; перукарські послуги; ремонт побутової техніки, автомобілів; здавання житла в оренду; випікання тортів та приготування страв на продаж; догляд за дітьми та людьми похилого віку; прибирання квартир; послуги

«зеленого» туризму; збирання лікарських рослин, лісових ягід та грибів тощо.

Залежно від виду самозайнятості виділяють зареєстрованих (приватні нотаріуси, адвокати, архітектори, фермери, частина підприємців) та незареєстрованих (люди вільних професій, власники особистого підсобного господарства, «надомники») самозайнятих. Причому самотійно зайняті особи можуть займатися як легальними видами діяльності (які не суперечать чинному законодавству), так і нелегальними (перевезення товарів через кордон, нелегальний продаж зброї, алкогольних напоїв тощо) [3, с. 92].

За даними Державної служби статистики України, у 2016 році питома вага домогосподарств, в яких основним джерелом доходу є дохід від самотійної трудової діяльності, становила 7,5%, а питома вага домогосподарств, в яких основним джерелом доходу є дохід від підприємницької діяльності – 0,5% [5, с. 48]. При цьому доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості у структурі сукупних ресурсів вітчизняних домогосподарств становлять лише 5,2% (міських домогосподарствах – 5,5%, у сільських – 4,5%) [5, с. 195-196], що, безумовно, є вкрай низьким показником.

Відтак можемо стверджувати, що сучасні механізми стимулювання підприємницької діяльності і самозайнятості в Україні, на жаль, не досягають своєї мети. Це зумовлено тим, що, по-перше, державні проекти стосовно стимулювання підприємницької діяльності спрямовані, здебільшого, на освітні програми і не передбачають вагомих мотиваційних важелів щодо заснування власної справи; по-друге, не сприяє підвищенню підприємницької активності банківська система, яка потребує певних гарантій власності. Тому сучасне підприємництво в Україні не виконує визнану у світі функцію механізму регулювання інститутів ринку.

Література:

1. Податковий кодекс України (зі змінами і доповненнями від 10.09.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Ринок незалежних працівників стрімко зростає. Давайте шукати різницю між самозайнятими та фріланс [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://biggggidea.com/practices/1328/>

3. Пітюлич М. Теоретичні основи розвитку самотійної зайнятості населення / Михайло Пітюлич // Регіональна економіка. – 2003. – №3 (29). – С. 89–95.

4. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку : монографія / Т.О. Кізима. – К. : Знання, 2010. – 431 с.

5. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2016 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України): Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики, 2017. – 380 с.